

JE NAŠÍ VLASTÍ HRADBA GHETT

JAKÝ JE PŘÍBĚH TEREZÍNSKÉ INICIATIVY – MEZINÁRODNÍHO TEREZÍNSKÉHO SDRUŽENÍ, KTERÉ ZALOŽILI TI, JIŽ PŘEŽILI HOLOCAUST? A JAK SE NA ČINNOSTI SDRUŽENÍ PODÍLEL VÁCLAV HAVEL?

text Ester Gerová

foto Jana Nováková, fotoarchív Památníku Terezín

U PŘÍLEŽITOSTI květnového výročí sedmdesáti šesti let od konce druhé světové války mi můj dědeček Jaroslav Kraus, který prošel terezínským ghettem a dvěma koncentračními tábory, daroval fotografii zachycující osm přeživších holocaust v roce 1993 na nádvoří Pražského hradu po návštěvě u tehdejšího prezidenta Václava Havla. Začala jsem pátrat po historii snímku i Mezinárodního terezínského sdružení, které založili lidé na snímku.

TEREZÍNSKÁ INICIATIVA

Dagmar Lieblová, předsedkyně sdružení, vzpomíná na jeho vznik: „Mezi Vánocemi 1989 a Novým rokem 1990 jsme si řekli, že je načase, aby se lidé dozvěděli i o terezínském ghettu, kterým prošlo sto padesát tisíc Židů. Do té doby lidé znali jen Malou pevnost, filiálku gestapa.“ Místopředseda sdružení Jaroslav Kraus si vybavuje začátky takto: „Sešli jsme se v kanceláři radni-

ce Židovské obce, nazvali jsme se Terezínská iniciativa a sepsali stanovy v zásadní myšlence, aby památka zemřelých obětí vyvražďování Židů nebyla zapomenuta.“

V roce 1990 začalo sdružení plnit své cíle, mezi něž patřilo zachovávat památku těch, kteří nepřežili, působit na mladou generaci a pomáhat stárnoucím přeživším. Mezi prvními aktivitami Terezínského sdružení byl záměr vybudovat v Terezíně Muzeum ghetta. Nejdříve ale musel Památník Terezín zrušit v budově bývalé terezínské školy Stálou expozici historie Sboru národní bezpečnosti (SNB) a revolučních tradic Severočeského kraje, jež zde byla otevřena 15. května 1980. Tuto výstavu, pompézní oslavu komunistického režimu, zhlédl 20. května 1990 i tehdejší prezident Václav Havel u příležitosti Národní manifestace v Terezíně a prohlásil, že by bylo vhodné postarat se o to, aby objekt vypadal „normálně“ a sloužil účelu, kterému je předurčen.

Bývalé muzeum SNB navštívil 8. ledna 1991 i Jaroslav Kraus, a to s prvním revolučním velvyslancem Izraele v naší vlasti Joelem Sherem a jeho ženou. Na tuto návštěvu vzpomíná: „Byli jsme v policejním muzeu, v hale tam vedle soch policajtů se samopaly a psy ještě stále visela pamětní deska se seznamem padlých členů Sboru národní bezpečnosti v boji s třídním nepřítelem, špiony imperialistických mocností a nepřátel vlády lidu a socialismu. Žena Joela Shera se na ni dívala a ptala se mne: ‚Hele, Polák, to byli Židi?‘ a já jsem odpověděl: ‚To nemuseli být. Jméno Polák mají i nežidé.‘ Měla zřejmě strach, že mezi těmi esenbáky byli Židé a padli tam.“

JISKRA JIŘÍHO BRADYHO

Jaroslav Kraus se postaral o to, že se Mezinárodní terezínské sdružení formálně ustanovilo 14. února 1991, kdy jeho zříze-

2

3

ní podepsal ministr vnitra Ján Langoš. Vy-
bavuje si, jak za ním na jaře roku 1991
přišel člen sdružení Jiří Kurt Kotouč a da-
roval mu stodolarovou bankovku se slovy:
„Měl jsem tu kamaráda z Terezína, Jirku
Bradyho, inštalatéra, teď má v Kanadě
velký podnik, ptal se na náš spolek a po-
sílá peníze.“ Kraus pak založil účet v za-
hraniční měně.

S Václavem Havlem byl v dubnu roku
1990 v Izraeli: „Tehdy jsem viděl, že lidé,
kteří k nám přísluší, je po světě hodně.
Navrhl jsem, že s nimi musíme udržovat
styk. Proto jsme založili zpravodaj, který
se jmenoval stejně jako sdružení, tedy Te-
rezínská iniciativa. Dar Jirky Bradyho byl
vzorem pro všechny členy, v prvním čísle
bulletinu jsme poděkovali za přijetí fi-
nančních darů a poslali jej do různých
koutů světa od San Franciska po Tasmá-
nii. Z ciziny i z Čech pak začaly chodit ob-
nosy. Všiml jsem si, že počet zahraničních
žáků, kteří přijeli do Terezína, je vyšší než
těch českých, a proto jsem prohlásil, že
škole, která se rozhodne navštívit Památ-
ník Terezín, dopravu uhradíme my. To se
podařilo po obdržení většího obnosu od
doktora Kurta Tomana. Ovdověl, byl bez-
dětný, a když v dubnu roku 1993 zemřel,
měl na nočním stolku otevřený náš časopis
a odkázal veškeré své jmění našemu
sdružení.“

SKAUTSKÝ SLIB

Ve dnech 17. až 18. října 1991 se sešli ti,
co přestáli terezínský útlak, na sněmu
Mezinárodního terezínského sdružení
v kinosále Muzea ghetta, které bylo ote-
vřeno za účasti tehdejšího prezidenta Iz-
raele Chaima Herzoga. Václav Havel si ex-
pozici Muzea ghetta prohlédl u příležitos-
ti Terezínské tryzny 16. května 1993, pak ji
navštívil ještě 12. ledna 1996 s Ezerem
Weizmanem, v pořadí sedmou izraelským
prezidentem. Na setkání s oběma hlava-
mi států na Národním hřbitově v Terezíně
vzpomíná i Felix Kolmer, přeživší holo-
caust a profesor specializující se na akus-
tiku: „Stál jsem za Havlem. Jsem skaut

a věděl jsem, že byl také skaut, zdravil
jsem ho skautským pozdravem a on na
něj zareagoval.“

Kolmer tehdy zvedl ruku, spojil palec
a malík, nad nimiž měl skrčené tři prsty
představující skautský slib složený ze tří
vět: „Mít rád Československou republiku
a pomáhat jí v každé době; zachovávat
zákony země a zákony skautské a tělem
i duší pomáhat bližnímu.“

DELEGACE NA HRADĚ

Členové Terezínské iniciativy – Meziná-
rodního terezínského sdružení (tak se
sdružení oficiálně jmenuje od 16. května
1993) časem naplánovali vydání Terezín-
ských pamětních knih. Ty měly obsahovat
údaje o židovských obětech i osobách, jež
přežily nacistické deportace z Čech a Mo-
ravy v letech 1941 až 1945. Nejpracovitější
z přeživších, historik Miroslav Kárný, usi-
loval o to, aby pro účely realizace historic-
ko-dokumentačních prací vznikla Nadace
Terezínská iniciativa, což se v prosinci ro-

ku 1993 také stalo. Předsednictvo sdruže-
ní chtělo předat tehdejšímu prezidentovi
diskety a písemný materiál Sto padesát
tisíc jmen – sto padesát tisíc lidských
osudů s přáním, aby do budoucích Tere-
zínských pamětních knih napsal před-
mluvu. Václav Havel spolu s Ivanem Med-
kem, který tehdy pracoval v Kanceláři
prezidenta republiky a znal se s Jiřím Bra-
dym, přijal delegaci předsednictva Tere-
zínské iniciativy 25. listopadu 1993 na
Pražském hradě.

Kraus si setkání vybavuje takto: „Havel
nebyl schopen poskytnout odpovědi na
dotazy zahraničních návštěvníků Praž-
ského hradu týkající se osudů jejich ro-
dinných příslušníků, kteří zahynuli bě-
hem druhé světové války, tudíž záměr ne-
psat rozsáhlou evidenci čítající tisíce
jmen, dat narození, odsunu do ghetta či
koncentračního tábora a dat osvobození
z těchto zařízení i o úmrtí v nich uvítal.“
Kraus si vybavuje i jedno faux pas: „Mirek
Kárný držel v ruce kazety, chtěl se chlu-
bit, jak je sestavoval se svým týmem, Ha-

4

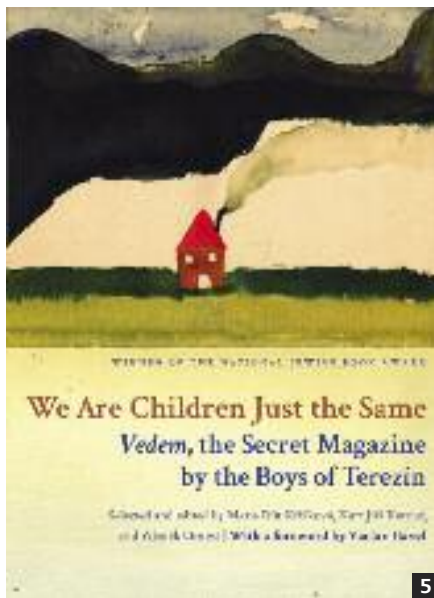
- 1 Kresba Bedřicha Fritty z terezínského ghetta, jež se objevila v časopise Vedem, který si tajně psali chlápci v terezínském ghettu v letech 1942 až 1944
- 2 Fotografie přeživších holocaust po návštěvě u prezidenta Václava Havla na nádvoří Pražského hradu. Zleva Jiří Kurt Kotouč, Anna Hanusová, Miroslav Kárný, Anita Franková, Věra Anđrysíková, Hanuš Schimmerling, Jaroslav Kraus a Jiří Brady.
- 3 Prohlídka Muzea ghetta. Zleva Erik Polák, Felix Kolmer, ředitel Památníku Terezín Jan Munk, izraelský prezident Ezer Weizman, jeho manželka Reuma Weizmanová a Václav Havel.
- 4 Ukázka čísla časopisu Vedem
- 5 Kniha o historii časopisu Vedem s názvem We Are Children Just the Same, k níž napsal předmluvu Václav Havel. V češtině vyšla posléze pod názvem Je mojí vlastní hračka ghettt?

vel po nich šahal, ale byly prázdné. Pak Mírek přiznal: „Pane prezidente, tam jsou ještě nedodělky, my vám to dáme, až to bude kompletní, a kazety mu nedal.“

Jiří Brady se své dceři Laře o setkání s Václavem Havlem na podzim roku 1993 na Hradě nesvěřoval, ta si pouze vzpomněla, že Jiří požádal Havla, aby napsal předmluvu do knihy *We Are Children Just the Same*, která je příběhem časopisu *Vedem*, který si tajně psali třináctiletí až šestnáctiletí chlapi v Terezíně v letech 1942 až 1944. Prezident Havel ji v květnu 1993 sepsal. „Po zveřejnění publikace se Jiří setkal s prezidentem na Hradě, protože mu chtěl poděkovat. Havel byl šťastný, když se dozvěděl, že knížka získala první cenu v soutěži A National Jewish Book Award,“ sdělila mi Lara Brady. Roku 1995 vyšla v češtině pod názvem *Je mojí vlastní hradba ghatt?* a v témže roce získala Národní cenu od Rady pro židovskou knihu z New Yorku v kategorii holocaust.

PAMĚTNÍ KNIHY

Toman Brod, historik a přeživší holocaust, jenž strávil s panem Bradym pár týdnů v Terezíně na ubikaci číslo jedna pro třicet až čtyřicet dětí v takzvaném bloku L417 v budově bývalé terezínské školy, vzpomíná: „Když jsem tam přišel v roce

5

1943, kluci velice neradi přijímali nové členy, měli své kamarády, samosprávu a aktivity.“ Proběhla tam soutěž o to, kdo udělá nejvíce dobrých skutků, za něž děti sbíraly body. Brady ji vyhrál, možná i díky tomu v dospělosti pokračoval v jejich konání. V devadesátých letech 20. století přispěl svému příteli a společníkovi Joeovi Seidnerovi k zakoupení počítače pro Terezínskou iniciativu a založil iniciativu Canadian Friends of Lidové noviny.“ Daniel Herman si na svého strýce pamatuje:

„Měl zlaté srdce a pomáhal, kde mohl, a zřejmě z vděčnosti za to, že přežil, vnímal jako určitou odpovědnost podporovat dobré věci.“

Tereza Štěpková, nynější ředitelka Institutu Tereziánské iniciativy, transformovaného v prosinci roku 1998 z Nadace Tereziánská iniciativa, uvedla, že historik Miroslav Kárný odešel v roce 1974 do předčasného důchodu a začal se systematicky zabývat výzkumem holocaustu. Na přípravách databáze obětí pro Tereziánské pamětní knihy pracoval se svojí ženou Margitou a k vydání je připravil pod jeho vedením kolektiv editorů, jehož členkou byla i jejich vnučka Lenka Linhartová. Ta vzpomíná: „Bylo pro ně důležité, aby to všechno zachovali dalším generacím a lidé se z toho poučili.“

V roce 1995 kniha vyšla v nakladatelství Melantrich a 6. března 1996 ji manželé Kární společně s dalšími členy Tereziánské iniciativy předali slavnostně prezidentu Václavu Havlovi. Editor publikace Toman Brod popsal audienci na Hradě takto: „Havel nám potřásl rukama a pro Kárné to byla velká satisfakce, že úspěšně dokončili letitou práci.“ Jaroslav Kraus k tomu uvedl: „Počin Jiřího Bradyho je příkladem, na němž vidíme, jak malá jiskra uvede do lavinových pohybů konání dobrých skutků.“

INZERCE

BABSKÉ RADY – kniha cenných pokladů v podobě postupů, receptů a neotřelých nápadů, jak si poradit v situacích, které přináší každodenní život

knihy | 249 Kč

Rady často předávané z generace na generaci, jednoduché, někdy překvapující, jindy úsměvné

www.radioteka.cz

